

STIKKORDET

NR.1 2013

UTGIS AV NORSK SKUESPILLERFORBUND

s18

s6

s18

ORD BETALER INGEN GJELD

TEKST. HAUK HERDAHL

FOTO. ANDERS GRØNNEBERG, DAGBLADET

Norsk Skuespillerforbund ønsker å legge forholdene til rette for film- og teaterproduksjon på høyt kunstnerisk nivå. En masterutdanning i skuespillerfag har lenge vært på forbundets ønskeliste (selvfølgelig under forutsetning av at bachelorutdanningen ikke svekkes). Derfor er det svært gledelig at skuespillerutdanningen endelig kompletteres med et master-tilbud ved Khio til høsten.

VED SIDEN AV ønsket om kunstnerisk kvalitet er det noen grunnleggende arbeidsrettslige krav vi ikke kommer utenom. Det finnes fortsatt aktører i markedet som ikke innser at dette er et yrke, og at vi lever av våre rolletolkninger. Vi trenger derfor ryddige kontrakter som ivaretar våre inntekter og rettigheter, ord betaler som kjent ingen gjeld.

Daglig mottar NSF kontrakter som strider mot våre tariffavtaler, og som rett og slett frarøver skuespillere grunnleggende rettigheter. Samtidig er en konflikt rundt videresendingsrettigheter og Norwaco i ferd med å utvikle seg til å bli veldig alvorlig. Det er avgjørende å kjenne sine rettigheter og plikter. Vi ønsker derfor å starte en bevisstgjørende kampanje, og oppfordrer alle til å sende inn tv- og filmkontrakter før de signeres.

2013 er et viktig år. Det er valgår, og den sittende regjeringen legger planene for Kulturløftet 3. Det blir kunstfeltets oppgave å spille inn forslag til hva det er viktig å fokusere på. Samtidig må vi sikre at opposisjonen forstår at kunst og kultur er essensielle satsingsområder og derfor bør være en viktig del av valgkampen.

HELE SCENEKUNSTFELTET har lenge jobbet for å øke midlene til prosjektstøtte, men de siste årene har potten faktisk minket, siden det ikke er kompensert for pris- og lønnsvekst. Derfor har dette fått førsteprioritet på vår arbeidsliste. Det frie feltet trenger økte midler, bedre og flere produksjonslokaler - og ikke minst spillesteder.

Men svaret på det frie feltets behov for en åpen scene, er ikke å omdanne Oslo Nye Teater til et prosjektteater. Lokalene er for lite fleksible og de økonomiske rammene for dårlige til at det er rom for å ta sjanser. Jeg hadde gjerne sett at Oslo hadde et eget prosjektteater, men det er synd dersom det blir Oslo Nye. Oslo er tross alt en av Europas hurtigst voksende byer, og siden byrådet har en ambisjon om at Oslo skal bli en europeisk kulturby, bør de bygge flere teatre! Slik at vi kan beholde de ensembleteatrene vi har.

STIKKORDET NR. 1 – 2013

Ansvarlig utgiver: Hauk Heyerdahl
Redaktør: Ida Willassen
Redaksjonsråd: Øystein Ulsberg Brager, Tove Kampestuen Heyerdahl, IdaLou Larsen, Haakon Strøm
Layout: Anette Angell, Diiz
Trykk: Thure Trykk
Stikkordet kommer ut fire ganger i året.

Forsidefoto: Dag Jenssen/Oslo Nye Teater. Illustrasjon av Trond Fladseth og bilder fra filmen Teatrets hukommelse.

NSFs sekretariat:
Generalsekretær: Eirik Djønne
Konsulenter: Inger Karin Zettergren, Ida Willassen, Gudrun Skuggedal, Agathe Torgersen

Adresse: Welhavens gate 1, 0166 Oslo
Telefon: 21 02 71 90 Faks: 21 02 71 91
Resepsjonstid: ma.–fre. 09.00 – 15.00
E-post: nsf@skuespillerforbund.no
www.skuespillerforbund.no
twitter.com/skuespillerforb
facebook.com/NorskSkuespillerforbund

NSFS STYRE:

Hauk Heyerdahl (styreleder)
Meltzersgt. 3, 0257 Oslo
Tlf: 95 96 60 02
hauk@skuespillerforbund.no

Knut Alfsen (nestleder)
Eventyrveien 2, 0851 Oslo
Tlf: 98 47 85 94
knut@skuespillerforbund.no

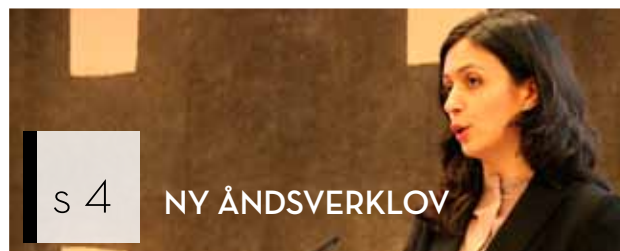
Yngve Seterås
Parkveien 2 b, 5006 Bergen
Tlf: 48 14 12 13
seteraas@gmail.com

Hilde Olausson
Kruses gt. 13 a 0263 Oslo
Tlf: 22 52 24 83
o-ho@online.no

Maria Bock
Silurvn. 11, 0380 Oslo
Tlf: 90 56 78 95
mariabock@gmail.com

Glenn André Kaada
Hellelandsvn. 1,
4015 Stavanger
Tlf: 92 66 31 62
g_kaada@hotmail.com

Camilla Belsvik
Ringgata 1 e, 0577 Oslo
Tlf: 90 65 96 95
camilla.belsvik@c2i.net

INNHOOLD:

Forbundslederen	2
Ny åndsverklov	4
Stjeler fra kunstnerne	6
Kampen om videresendingsretten	7
Skatt og trygd for kunstnere	10
Oslo Nye Prosjektteater?	12
Tillitsvalgt i motvind	14
Veiledning til egen hjemmeside	16
Unikt dokumentasjonsprosjekt	18
Bøker	20
Etterlengt mastergrad	22
Henriksen uten filter	23
Der ingen skulle tru	30

SLUTT PÅ ULOVLIG FILDELING?

Kulturministeren presenterte 8. februar Regjeringens forslag til nytt kapittel i Åndsverkloven. Med disse tiltakene mot krenkelser av opphavsrett på internett, er vi et skritt nærmere trygging av kunstneres interesser.

Kulturminister Hadia Tajik kunne 8. februar presentere forslaget til ny Åndsverklov. Foto: KUD/Wenche Nybo.

AV EIRIK DJØNNE

Etter en omfattende høringsprosess for snart halvannet år siden, foreligger endelig lovforslaget kunstnerne og deres organisasjoner har ventet på. Også produsentene har ønsket å tette hullet i opphavsretten som ulovlig fildeling har ført til.

UTBREDT ULOVLIG PRAKSIS

Dessverre opplever både skuespillere og andre rettighetshavere stadig at deres arbeid brukes uten at de blir spurt om lov – langt mindre kompensert økonomisk.

Et nyere eksempel er filmen *Max Manus*, som ble ulovlig lagt ut på nett. Forbundet har også flere ganger mottatt henvendelser fra skuespillere som har opplevd å få stillbilder fra film lagt ut på pornosider.

SANKSJONSMULIGHETER

Selv om google har vært samarbeidsvillige og midlertidig fjernet henvisninger til slike sider fra sin søkeindeks, har det vist seg vanskeligere å få fjernet selve innholdet. Tidligere forsøk på å stanse for eksempel *Pirate Bay*, strandet på grunn av manglende lovhjemler. Det har aldri vært lovlig å laste opp eller laste ned musikk eller filmer, men verktøykassa har vært for dårlig til å hindre at slikt skjer.

KAN STENGE NETTSTEDER

I følge det nye lovforslaget skal domstolene kunne «pålegge hinder for» – eller vanskeliggjøre tilgang til – nettsteder som tilgjengeliggjør materiale som kren-

ker opphavsretten. Det vil si at internettleverandørene kan bli pålagt å stenge tilgangen til nettsteder som publiserer opphavsrettslig beskyttet materiale uten tillatelse.

Et forslag som ble fremmet tidligere, var at det skulle sendes varselbrev til folk som var på ville veier. Dette forslaget fremmer Regjeringen ikke.

BORGERVERN?

Forslaget går langt i retning av å tillate overvåkning. Rettighetshavere skal kunne registrere ulovlig bruk og kreve utlevering av IP-adresser. Dersom loven blir vedtatt vil det ikke lenger kreves konsesjon fra Datatilsynet for dette, det skal være nok å sende melding om at man ønsker å starte slik registrering. Man kan stille spørsmål om hvorvidt dette vil føre til at unødvendig mange vil drive med slik overvåkning.

KUD VISER MUSKLER

Lovforslaget viser at Kulturdepar-

tementet har stått imot tildels sterke innvendinger som kom fra IKT-Norge. Interesseorganisasjonen for IKT-bedrifter representerer bl.a. internett-tilbydere som tilbyr web-plass til innehaverne av nettsteder, og har trukket fram argumenter mot sensur.

Med dette er vi et skritt nærmere trygging av kunstneres interesser mot misbruk i digitale media. Kunstnerne skal kunne leve av sitt arbeid. Lovforslaget er et bidrag til det!

HOVEDPUNKTER I FORSLAGET:

- Rettighetshavere gis adgang til å registrere IP-adresser (til bruk i bevisføring for domstolene)
- Domstolene får klar adgang til å pålegge utlevering av identiteten bak en IP-adresse
- Domstolene kan pålegge internett-tilbydere å stenge/hindre tilgang til nettsteder med mye ulovlig innhold

ÅNDSVERKLOV I KORTVERSJON

Kjenner du din opphavsrett? Vet du for eksempel at opptak av din fremføring bare kan vises med ditt samtykke? Her er en kortversjon av loven.

AV EIRIK DJØNNE

Den personen som skaper et verk har opphavsrett til verket. Dette innebærer blant annet enerett til offentliggjørelse, eksemplarframstilling, tilgjengeliggjøring, bearbeidelse og endring av verket.

Denne retten kan overdras til andre ved avtale i det enkelte tilfelle.

Avtalen regulerer da hvilke rettigheter som er overført og hvilke grenser som er satt for forlag, filmprodusent, kringkaster osv. På opphavsrettens område gjelder at den som påstår å ha fått overført rett til seg, har bevisbyrden for dette.

LÅNERETT OG KOLLEKTIVE AVTALER

I arbeidsforhold går rettigheter, hvis ikke annet er avtalt, over til arbeidsgiver i den grad dette er nødvendig for å realisere formålet med arbeidsforholdet. Dette er en ulovfestet regel.

Videre foreligger det en såkalt lånerett. Dette gjelder samfunnets eller allmennhetens rett til å sitere fra offentliggjort verk, kopiere til egen bruk, osv. Det kan også følge av loven at en bestemt bruk tillates uten eller med vederlag, såkalt tvangslisens. Det kan videre inngås kollektive avtaler, avtalelisenser, som for kopieringsvedelag og videresending av TV-programmer via kabel og lignende.

Forlagsavtaler er en særskilt form for individuelle avtaler med rett til publisering av et verk i bokform, eventuelt også i digital form.

FOTOGRAFIER OG BILDER

Den som eier et eksemplar av et kunstverk, fotografisk verk eller fotografisk bilde, har ikke rett til å fremstille eksemplarer av dette. Dette så lenge opphavsmann eller fotograf ikke har gitt samtykke eller overdratt retten på et mer generelt grunnlag. Det foreligger også vern for den portrettede og bestiller av bilde, noe

Panelet som diskuterte skuespilleres opphavsrett under NSF's medlemsseminar i høst: Eirik Dønne, Petter Rosenlund, Hans Marius Graasvold, Mattis Herman Nyquist, Monica Borg Fure og Christian Width.

som er spesielt viktig for skuespillere å bite seg merke i.

Vernetiden for åndsverk, herunder fotografisk verk, er 70 år etter opphavsmannens død. For fotografisk bilde er vernetiden ut fotografens levetid og 15 år etter utløpet av dennes dødsår, men likevel minst 50 år fra utløpet av det år bildet ble laget.

IDEELLE RETTIGHETER

I tillegg til vern om de såkalte økonomiske rettigheter gjelder det et ideelt vern. Dette er et vern mot krenkende endringer m.v. Opphavsmann skal navngis i samsvar med god skikk, men dette kan fravikes hvis opphavsmannen ikke ønsker sitt navn knyttet til verket pga krenkende bruk. Det ideelle vernet gjelder også etter at vernetiden er utløpt.

UTØVENDE KUNSTNERE

Utøvende kunstnere har også vern etter det som kalles nærliggende rettigheter, et vern som langt på vei svarer til det opphavsmenn har. Opptak av din framføring kan bare skje etter samtykke og det samme gjelder framføring av opptaket og å legge det ut på nett.

En skuespiller kan være skapende i tillegg til å være utøvende kunstner. Det er ikke yrkestittel som er avgjørende, men om du faktisk skaper noe og ikke bare framfører andres verk.

«Som en slags omvendt Robin Hood mesker de styrtrike kabelselskapene seg med millioner av kroner som egentlig skulle tilfalle fattige kunstnere. Vi oppfordrer nå alle til å sende oss film- og tv-kontrakter før de signeres.»

KABELSELSKAPENE STJELER FRA KUNSTNERNE!

AV HAUK HEYERDAHL

TVISTEN MELLOM Norwaco og noen av de største distributørene, som Get, Canal Digital og RiksTV har fatale konsekvenser for en rekke kunstnerorganisasjoner og kunstnerne. Vi står i fare for å miste vårt videresendingsvederlag.

FOR SKUESPILLERNE innebærer dette blant annet at reisestipendet vårt ryker og at forbundet vil bli betydelig svekket.

NSFs tariffavtaler gjelder for alle skuespillere, uavhengig om de er medlemmer av forbundet eller ikke. Både medlemmer og ikke-medlemmer har fordeler av at man har en organisasjon som jobber for skuespillernes interesser. I fjor fremforhandlet NSF for eksempel en Reklameavtale og en avtale for Den kulturelle skolesekken.

I TARIFFAVTALENE med Produsentforeningen fremkommer det tydelig at skuespilleren ikke har overdratt videresendingsrett til produsenten, for eksempel i punkt 7.4 i TV-dramaavtalen. Som skuespiller er det viktig å passe på at dette punktet er med i kontrakten.

Bilde: «Advokat» av Trond Fladseth

Gir du fra deg videresendingsretten er du med på å undergrave hardt tilkjempede rettigheter for din yrkesgruppe, du undergraver grunnlaget for et stipendsystem og opprettholdelsen av en organisasjon som jobber for dine interesser. I NSFs vedtekter står det at brudd på tariffavtalene kan føre til eksklusjon fra forbundet.

SITUASJONSBILDET er ekstremt komplisert, og forbundsleder og generalsekretæren bruker mye av sin tid på denne problematikken. Faktisk er det så kritisk at vederlagsfondet vurderte ikke å utlyse reisestipend i 2013. Det blir likevel en utlysning i år, men det kan bli siste gang stipendiet utlyses dersom kabelselskapene ikke gjør opp for seg.

For å være 100% sikker på at kontraktene er i orden, oppfordrer vi nå alle til å sende oss tv- og filmkontrakter før de signeres. Ta kontakt med forbundet før dere skriver under, dette kan ikke gjentas for ofte.

Vi er i en unntakstilstand.

KAMPEN OM VIDERESENDINGS- RETTEN

Det ligger store penger i videresending av film og tv-serier. Nå holder kabelselskapene tilbake kunstnerens del av kaka, nærmere bestemt 200 millioner kroner.

NORWACO:

Norwaco er en opphavsrettsorganisasjon som inngår avtaler om sekundær utnyttelse av lyd og levende bilder.

De 34 organisasjonene som er medlemmer, omfatter mer enn 37 000 individuelle rettighetshavere, dvs. opphavsmenn, utøvende kunstnere, fotografer og produsenter.

VIKTIG I TARIFFAVTALEN:

I pkt 7.4 i dramaavtalen med Produsentforeningen fremkommer det tydelig at skuespilleren ikke har overdratt vederlag for videresending. Dette punktet må ikke strykes! For skuespillere er det viktig å sjekke at videresendingsrettighetene er intakte. Hvis du er i tvil, send forbundet alle tv- og filmkontrakter før du skriver under!

TV-DISTRIBUSJON:

Det er den som tar ned signalene og innleder en distribusjon, som er pliktig til å inngå avtaler og betale vederlag til rettighetshaverne. En »videresender» eller "distributør" kan være alt fra en kommersiell signalleverandør, som Canal Digital og GET, til et borettslag, et sameie, en bedrift, et fengsel, en skole, osv.

AV HAUK HEYERDAHL/EIRIK DJØNNE

Når du som skuespiller overdrar rettigheter til en produsent eller kringkaster betyr det at du gir dem rett til å vise en film eller et tv-drama du har deltatt i på tv. Videresendingrettigheten er noe annet, og den bør du som enkeltskuespiller ikke overdra. Her er grunnen:

KABELKONFLIKTEN

Gjennom avtale med Norsk Skuespillerforbund og 33 andre organisasjoner har Norwaco stått for innsamling av vederlag

fra kabeldistributører og andre som videresender fjernsyn inn i borettslag, private hjem, hoteller osv. (Slik videresending kommer i tillegg til vanlig distribusjon.)

Men i senere år har det pågått en tvist mellom Norwaco og noen av de største kabelselskapene som Get, Canal Digital og RiksTV (som sender uten kabel, til antenne). Svært forenklet sagt mener kabelselskapene at kunstnerne har gitt fra seg sine rettigheter og at Norwaco derfor ikke har gyldige krav. Selskapene vil ikke

lenger anerkjenne Norwaco, og nekter å utbetale penger.

SKYLDER 200 MILLIONER

Denne tvisten har store konsekvenser. Det vederlaget Norwaco skal avtale og innkassere, blant annet på skuespillernes vegne, har tørket inn. Per januar 2013 har Norwaco nesten 200 millioner kroner i utestående krav mot kabelselskapene for 2011 og 2012.

VIDERESENDINGSVEDERLAG:

De kommersielle signalleverandørene tjener enorme summer på å videreformidle TV-kanaler som inneholder filmer og tv-serier med opphavsrett. Dette er rettigheter de må betale vederlag til Norwaco for.

Norwaco har avtaler innen en rekke bruksområder, som for eksempel TV- distribusjon, privatkopiering og undervisning. Norwaco krever inn vederlag for bruken, og fordeler dette videre til sine medlemsorganisasjoner, som igjen viderefordeler til individuelle rettighetshavere. NSF mottar årlig rundt 2 millioner kroner i vederlagsmidler. Ikke-fordelbare midler forvaltes i et eget vederlagsfond.

PRIVATKOPIERINGSVEDERLAG

I utgangspunktet tillater ikke lovbestemmelsen om opphavsmenns enerett andre å kopiere deres verk. Eneretten er imidlertid veiet opp mot det allmenne hensynet til spredning av kulturuttrykk. Dermed har det blitt lovfestet at privatpersoner kan kopiere verk i private og familiære sammenhenger. Verk som er lovlig kjøpt eller ervervet med tillatelse, kan altså deles med nære venner og slektninger.

I statsbudsjettet for 2013 er det foreslått bevilget kr 43,8 millioner som kompensasjon til opphavsmenn for denne lovlige kopieringen til privat bruk. Denne kompensasjonen kalles privatkopieringsvederlag. Norsk Skuespillerforbund fordeler skuespillerens andel av disse midlene til både medlemmer og ikke-medlemmer.

VIKTIG FOR KUNSTNERNE

Hva betyr så dette for deg? Hvorfor er det viktig å sikre inntekten også på dette området?

Pengene fordeles etter forhandlinger i Norwaco og går til kollektive fond. NSF har i likhet med mange andre organisasjoner et vederlagsfond som nyttes til stipend og andre tiltak som kommer skuespillerne til gode. Fondet bidrar også til å sikre at forbundet kan løse sine oppgaver på vegne av skuespillerne, for eksempel å

fremforhandle avtaler på nye områder.

SEND OSS KONTRAKTER!

Tariffavtalene mellom Norsk Skuespillerforbund og Produsentforeningen sikrer at retten til videresending ikke er med på lasset når du inngår avtaler med en film- eller tv-produsent. Men: I praksis prøver mange produsenter og kringkastere å tilsnike seg retten uten å utbetale vederlag til noen. Dette er bakgrunnen for at NSF har vedtektsfestet at videresendingsretten ikke

kan overdras til produsent av hver enkelt.

Hva kan du gjøre for å sikre at det fortsatt betales for videresending? Sjekk kontraktsforslaget grundig for formuleringer som «kabelrettigheter», «videresending» og «retransmission»! Og ikke minst: Send forbundet kopi av din kontrakt (på e-post, per post eller som mms) før du skriver under!

SKATT OG TRYGD FOR KUNSTNERE

Kunstnere har generelt lav inntekt, utbetalt gjennom flere ulike betalingsmodeller. Det taper de på - særlig i form av rett til sykepenger, dagpenger o.l.

AV KNUF ALFSEN

Kunstnernetverket har satt ned en arbeidsgruppe for skatt og trygd for kunstnere. Gruppens oppgave er å identifisere svakheter ved dagens skattelovgivning og trygdelovgivning som gjør at kunstnere kan falle igjennom velferdsstatens sikkerhetsnett, og komme med forslag til forbedringer.

Gruppen ble ledet av Ellen Larsen (leder av Norsk oversetterforening) fram til hun ble erstattet av Vigdis Lian høsten 2012. De andre medlemmene av arbeidsgruppen er: Ragnar Bjerkreim (NOPA), Odd Langklopp (MFO), Jan Terje Helmlø (NFF) og Knut Alfsen (NSF).

BETALINGSMODELLER

Kunstnere mottar betaling etter fem ulike modeller. Hvilken formell struktur betalingen utbetales gjennom, har stor betydning for hva mottakeren betaler i skatt, men også for hva mottakeren har krav på av sykepenger og dagpenger ved arbeidsledighet. Det gjelder ganske kompliserte regler, og det gjør det vanskelig å få full oversikt. Her følger et forenklet oppsett av hovedprinsippene:

A) ARBEIDSTAKER - ANSATT

Dette er den modellen som gir best beskyttelse til kunstneren. Arbeidsgiver trekker skatt og betaler arbeidsgiveravgift og feriepenger. Arbeidsmiljøloven gjelder.

Kunstneren mottar sykepenger med 100% fra første sykedag, og dagpenger ved arbeidsledighet. Arbeidsgiver betaler yrkesskadeforsikring. Statlig lønnsgaranti hvis arbeidsgiver går konkurs.

B) OPPDRAGSTAKER, FRILANSER / IKKE-ANSATT ARBEIDSTAKER

Med denne modellen står kunstneren i en friere stilling til å bestemme hvor og når arbeidet skal utføres. Arbeidsgiveren trekker skatt og betaler arbeidsgiveravgift, men ikke feriepenger. Arbeidsmiljøloven gjelder ikke. Arbeidsgiver betaler ikke yrkesskadeforsikring. Kunstneren mottar ikke sykepenger de første 16 dagene, men med 100% dekning fra 17 sykedag.

Mange skuespillere kombinerer rollen som selvstendig næringsdrivende og ikke-ansatt lønsmottaker. Dermed faller de utenfor det sikkerhetsnettet velferdsstaten har etablert.

Sykepengeordningen gjelder hvis kunstneren har vært ansatt i fire uker forut for, eller er ansatt på sykemeldingstidspunktet. Er det snakk om kortere ansettelsesforhold gjelder spesielle regler. Kunstneren mottar dagpenger ved arbeidsløshet.

C) NÆRINGSDRIVENDE, ENKELTPERSONFORETAK

Kunstneren fakturerer oppdragsgiver og betaler forskuddsskatt. Arbeidsmiljøloven gjelder ikke. Oppdragsgiveren betaler ikke yrkesskadeforsikring. Kunstneren mottar ikke sykepenger de første 16 dagene, men med 65% dekning fra 17 sykedag. Kunstneren mottar ikke dagpenger ved arbeidsledighet.

D) VEDERLAG FOR OPPHAVSRETT

Mange kunstnere mottar betaling for at andre utnytter verk de har opphavsrettigheter til. Det eksisterer et komplisert regelverk om når denne typen inntekter skal regnes som utbetaling til næringsdrivende, og når vederlag skal regnes som kapitalinntekt. Dette har betydning for beskatningen siden det er en flat beskatning på 28% på kapitalinntekter mens næringsdrivende plikter å inntektsføre slike vederlag i næringsoppgaven. Inntekter fra vederlag for opphavsrettigheter danner ikke grunnlag for utbetaling av sykepenger eller dagpenger ved arbeidsledighet.

E) STIPEND OG PRISER

Mange kunstnere mottar stipender av ulik størrelse og kulturpriser og lignende. Disse behandles på ulike måter av ligningsmyndighetene. Noen stipend skal regnes som skattbar inntekt, andre er

oppgavepliktige, men ikke skattepliktige. (De føres da i selvangivelsens post: »Har de mottatt arv eller gave til en verdi av kr 10.000,- eller mer?») Inntekter fra stipend og priser danner ikke grunnlag for utbetaling av sykepenger eller dagpenger ved arbeidsledighet.

REGLER FOR UT BETALING

Denne »jungelen» blir virkelig ugjenomtrentelig når kunstnerne kombinerer de ulike måtene å motta penger på. Da gjelder disse hovedreglene:

1) Samme type oppdrag hos samme oppdragsgiver skal behandles etter samme modell året igjennom. Det er ikke tillatt å ta noen skuespilleroppdrag som lønntaker og noen som næringsdrivende for en og samme oppdragsgiver. Det er i utgangspunktet arbeidsgivers plikt å påse at det velges riktig modell.

2) Hvis kunstneren er ansatt lønntaker, opprettholdes alle trygderettighetene - også hvis ansettelsen kombineres med andre modeller. Inntekter som arbeidstaker og oppdragstaker sammenlagt danner grunnlaget for beregning av sykepenger og dagpenger. Hvis ansettelse kombineres med næringsinntekt får man både minstefradrag i lønnsinntekten og fradrag for faktiske kostnader i næringsinntekten.

3) Hvis kunstneren kombinerer arbeid som oppdragstaker (ikke ansatt lønntaker) med å være næringsdrivende, gjelder trygderettighetene for næringsdrivende. Summen av næringsinntekt og lønnsinntekt som ikke ansatt lønntaker danner grunnlaget for beregning av

sykepenger. Det innebærer at kunstneren bare mottar sykepenger med 65% etter 16 sykedager, og ikke mottar dagpenger ved ledighet.

Disse reglene gjelder for alle norske borgere. Det som gjør at kunstnere kommer spesielt dårlig ut er at vi ofte har lav og veldig ustabil inntekt, og at denne gjerne fordeler seg over de ulike modellene. Kunstnere havner derfor lett i en situasjon hvor de får ulempene ved mange modeller uten derved å nyte godt av de sikkerhetsnettene som velferdsstaten har etablert.

KONTAKT OSS!

Arbeidsgruppen sendte sommeren 2012 et brev til daværende arbeidsminister Hanne Bjurstrøm hvor vi påpekte de problemene kunstnere møter med bortfall av sykepenger og dagpenger hvis vi kombinerer rollen som oppdragstaker med næringsvirksomhet. Vi mottok et svar hvor innholdet var at det ikke kunne innføres spesielle regler for kunstnere.

I det videre arbeidet ønsker arbeidsgruppen å presentere skattejurister og trygdejurister for konkrete problemstillinger som kunstnere kommer opp i knyttet till disse regelverkene. Medlemmer som har erfaringer med ansettelsesforhold - sett opp mot beregning av sykepenger og dagpenger, bes derfor om å ta kontakt med forbundet, slik at vi kan ta disse erfaringene med oss i det videre arbeidet med disse sakene.

OSLO NYE

Skuespillerforbundet mener at det finnes gode kunstneriske, økonomiske og juridiske argumenter for at prosjektteatret kan bygges rundt et ensemble av skuespillere.

PROSJEKTTEATER?

AV HAUK HEYERDAHL/EIRIK DJØNNE

Det sies at Oslo Nye teater alltid har befunnet seg i et økonomisk uføre, men en ting er sikkert, særlig ille har det blitt etter at kommunen i 1999 tok over eieransvaret alene. Alle var enige om at dette ikke kunne fortsette, og i praksis stod eier ovenfor to alternativer: Å legge ned teatret, eller å legge opp til en drift med stabile rammevilkår. Byrådet falt heldigvis ned på det siste alternativet, men signaliserte at de ønsket endringer i driftsmodellen.

HØRING I KULTURKOMITEEN

Byråd for kultur, Hallstein Bjercke, leverte i høst forslag om å gjøre teatret om til et prosjektteater. I hovedsak innebærer for-

slaget at Oslo Nye i tillegg til å produsere egne forestillinger, må produsere forestillinger i samarbeid med produksjonsenheter i det frie feltet og kjøpe ferdig produserte forestillinger fra eksterne produsenter.

Ledelsen og styret ved teatret har påpekt at Oslo Nye så å si fungerer som et prosjektteater allerede, men at de økonomiske forutsetningene for å oppfylle byrådets visjon om å bli "kunstnerisk mer interessant" ikke foreligger.

KUNST KOSTER

Åttende januar holdt Oslos Kultur- og utdanningskomité en åpen høring om Oslo Nye Teaters fremtid. Opposisjonen,

anført av Arbeiderpartiet, ønsket å få brakt på det rene «om det virkelig er slik at færre ansatte fører til billigere drift og mer nyskapning».

–Innkjøp og samproduksjon av forestillinger har vi praktisert lenge, sa teatersjef Catrine Telle:

–Et eksempel er forestillingen Hildringstimen, produsert av Akershus teater. Men hvis vi må si opp påkledere, koreografer og snekkere vil det nødvendigvis påvirke kvaliteten, sa hun.

HAR ALLEREDE SKÅRET NED

–Hvis Oslo Nye i større grad skal bli en kunstnerisk utfordrer, krever det en høyere produksjonstakt slik at man fort kan ta vekk det som ikke fungerer, sa Telle og viste til kommunale Stockholm Stadsteater, som gjennom økte bevilgninger har kunnet øke fra 18 til 38 forestillinger i året og dermed kan ta forestillinger av plakaten så fort de går dårlig.

Skuespiller og tillitsvalgt Birgitte Victoria Svendsen fremhevet i sitt innlegg at teatret gjennom mange år med økonomisk

DET ER GRUNN TIL Å MINNE OM AT GEOGRAFI OG KULTUR GJØR PRODUKSJONSFORHOLDENE PÅ KONTINENTET SVÆRT FORSKJELIGE FRA DE NORSKE.

DERSOM OSLO NYE TEATER SKAL OMORGANISERES, VIL DET VÆRE DET FØRSTE INSTITUSJONSTEATRET SOM BLIR ET PROSJEKTEATER. I DENNE PROSESSEN VIL DET VÆRE SVÆRT VIKTIG AT MAN TAR HENSYN TIL DE TILSATTE, SOM HAR SITT STILLINGSVERN.

press har blitt gode på effektivisering og omstilling, men at det er begrenset hvor mye mer de kan tale.

BØR HA KUNSTNERISK ANSATTE

Skuespillerforbundet mener at det finnes gode kunstneriske, økonomiske og juridiske argumenter for at prosjektteatret kan bygges rundt et ensemble av skuespillere. Teater er en kollektiv kunstform som skapes av en gruppe kunstnere i fellesskap. Tryggheten skuespillerne får ved å kjenne hverandre godt, og langsiktighet og forutsigbarhet i ansettelsesforhold, bidrar derfor til å skape bedre scenekunst. Det er også billigere å ha skuespillere på åremål enn på midlertidige kontrakter.

Prosjektteatermodellen er allerede tatt i bruk ved flere norske teatre, som f.eks. Teater Innlandet, Haugesund Teater, Brageteatret og Figurteatret i Nordland. Felles for disse teatrene er at de hele tiden har vært organisert som prosjektteatre. Dersom Oslo Nye Teater skal omorganiseres, vil det være det første institusjonsteatret som blir et prosjektteater. I denne

prosessen vil det være svært viktig at man tar hensyn til de tilsatte, som har sitt stillingsvern.

GYLDIG OPPSIGELSE?

Ingen skuespillere er foreløpig berørt, men flere andre ansatte er det. Arbeidsmiljøloven fastsetter prosedyrer og formkrav for eventuelle oppsigelser. Før arbeidsgiver fatter beslutning om oppsigelse, skal spørsmålet så langt det er mulig drøftes med arbeidstaker og arbeidstakers tillitsvalgte. De tilsatte reiser tvil om disse reglene er fulgt.

Forbundet er nå i tett kontakt med tillitsvalgte og tilsatte for å kunne sikre en prosess som følger boka og som ivaretar deres rettigheter. Denne saken utvikler seg stadig, og når dette leses kan situasjonen være endret. Se derfor forbundets hjemmesider for oppdatert informasjon.

LOKALE FORHOLD

Danmark, Nederland og Belgia fremheves som eksempler på land hvor prosjektteatermodellen fungerer godt. Det er grunn

til å minne om at geografi og kultur gjør produksjonsforholdene på kontinentet svært forskjellige fra de norske. Når det gjelder Oslo Nye må man ta utgangspunkt i de behovene publikum og teatermiljøet i Oslo har.

Et prosjektteater på størrelse med Oslo Nye Teater vil være avhengig av en økonomi som tillater at man tar kunstnerisk risiko. For å få til det, bør man ha en grunnstamme av scenekunstnere med kontrakter som varer utover de enkelte prosjektene, slik at man sikrer stabilitet og kontinuitet. Supplert med samarbeidsproduksjoner og gjestespill gir dette et teater som er fleksibelt, men som samtidig gir skuespillerne en viss trygghet og forutsigbarhet. Vi trenger ensembler som består av skuespillere i alle aldre, som sammen med teatersjefen jobber for å realisere teatrets kunstneriske visjoner!

Birgitte Victoria Svendsen er tillitsvalgt for skuespillerne ved Oslo Nye Teater. Det siste halvåret har det nærmest vært en halvdagsjobb.

TILLITSVALGT I VINDEN

AV: IDA WILLASSEN

FOTO: OLA ERIK BLÆSTERDALEN

–Mitt største ankepunkt mot Byrådets melding, er at den er så vag, med unntak av på ett punkt: at man skal nedbemanne.

Som tillitsvalgt for skuespillerne ved teatret har Birgitte Victoria Svendsen satt seg godt inn i lokalpolitikken, og ikke minst Byråd Hallstein Bjerckes forslag om å omgjøre Oslo Nye til et prosjektteater.

DYRE KORTTIDSKONTRAKTER

–Jeg setter pris på at vår eier, Oslo Kommune, endelig mener noe om teatret de gir 80 mill til årlig. Men Bjercke har en teori som jeg bestrider, nemlig at man ved å kutte faste kostnader i form av lønn, får mer midler til produksjon. Jeg

vil for det første hevde at faste kostnader i vårt tilfelle, er mye mer enn lønn. For det andre: Hva er teaterproduksjon først og fremst? Det er mennesker og den kompetanse de innehar, og disse menneskene skal ha lønn, enten de er fast eller midlertidig ansatte.

–Det er betydelig dyrere å leie inn folk på timesbasis og korttidskontrakter, enn å ha et minimum antall ansatte til å oppfylle faste oppgaver. Pokker heller, vi er 18 skuespillere, hvorav 6 er tilknyttet figurteatret i Trikkestallen. Da har vi 12 skuespillere igjen, fordelt på to scener. Det er ikke mye!

–Forslaget er jo i tråd med tendensen vi ser i samfunnet og næringslivet ellers – det er ikke dermed sagt at det er rasjonelt.

Javel, så kan man få inn friskt blod, man kan få luftet ut og bli kvitt «brysomme elementer» – men det er ikke noe økonomisk gyldig argument for denne løsningen.

KORTE ARMER

–Jeg liker ikke den overstyringen vi utsettes for, jeg skulle ønske at teatret fikk bestemme selv. Med det mener jeg at teatret selv må få i oppgave å levere et budsjett i balanse innenfor de økonomiske rammene. Og dette sier jeg ikke for å beskytte min egen bak, men fordi det er grunnleggende i strid med prinsippet om armlengdes avstand. Jeg forventer ikke at Frp skal stemme mot forslaget ut fra et ønske om å styrke stillingsvernet, men jeg synes det er pussig om de stemmer for

denne typen politisk styring av en bedrift.

– Men de frie gruppene i Oslo sliter jo med mangel på spillesteder. Kunne man ikke håpe på at en omgjøring til prosjektteater kunne slippe til flere frie kompanier?

– Jeg tror dessverre ikke det ville blitt situasjonen. Selv om Byrådet sier at teatret skal være en kunstnerisk utfordrer, har de på den andre siden et klart krav om at egeninntekten må opp. Oslo Nye Teater har én sal med 700 seter, og en annen med nesten 400. Det setter sine klare begrensninger i forhold til hvilken type teater man kan spille.

KUNST VERSUS EGENINNTÉKT

–Men hva er det kunstneriske idealet for Oslo Nye?

–Jeg syns det hadde vært fint om vi fikk anledning til å gjøre flere samarbeidsproduksjoner, som for eksempel Det bare er sånn med Emir og Lillebror som

har premiere 5. mars. Og vi har allerede hatt positive samarbeider med Akershus og Riksteatret. Nå er vi jo i ferd med å ansette ny teatersjef, og den kunstneriske profilen vil naturlig nok avhenge av hvem det blir.

Ansettelsesprosessen har fungert etter den tillitsvalgtes hjerte:

– Jeg fikk tips fra en kollega ved Rogaland teater, som var svært fornøyd med prosessen de hadde rundt forrige ansettelse av teatersjef. Dette tok jeg videre til styreleder, som absolutt var lydhør. Vi har nå en åpen prosess der tillitsvalgte er med i alle intervjuer med kandidatene.

UKLAR FRAMTID

Ny teatersjef skal etter planen offentliggjøres innen påske. Når dette bladet kommer ut, har Oslo bystyre alt behandlet saken om Oslo Nye Teaters framtid.

– Hva er konsekvensen dersom Byrådets forslag blir vedtatt?

– Vi vet ikke hva som blir konsekvensene, fordi vi ikke vet hvordan ledelsen vil bruke vedtaket. Men dersom forslaget blir vedtatt slik det foreligger nå, med et pålegg om å nedbemanne, vil ledelsen alltid kunne peke på eiers pålegg om å nedbemanne, og benytte seg av det hvis det er tjenelig. Det er ikke noe uttalt ønske fra sittende teatersjef, eller noen av kandidatene til å følge henne, men at den muligheten finnes, liker jeg ikke. Før vi en borgerlig regjering til høsten tror jeg flere teatre med statlig støtte vil få lignende krav som Oslo Nye om å kutte kostnader i form av nedbemanning og finne nye organisasjonsmodeller. Det siste er et spennende arbeid; vi kan alltid bli bedre, mer effektive, samtidig som vi skal vokte oss for spesialkompetansen som kan forsvinne i iveren etter effektivitet og besparelser.

KOMMENTAR

KORT OM STILLINGSVERN

I debatten om Oslo Nye Teaters framtid er det varslet mulig nedbemanning på kunstnerisk side. Kan dette besluttes og gjennomføres med et pennestrøk?

AV EIRIK DJØNNE

Det kan besvares med et klart nei. Den som er tilsatt i fast stilling har et stillingsvern i følge Arbeidsmiljøloven. Norsk Skuespillerforbund kan ikke og vil ikke forhandle bort stillingsvernet.

ARBEIDSTAKERS VURDERING

Den enkelte har sin stilling og den enkelte tar en avgjørelse i forhold til fremtidig arbeidssituasjon. Hvis eventuelle forhandlinger om endringer ikke fører fram, må arbeidsgiver velge om det skal tas videre skritt i retning av å avslutte tilsettingsforholdet. Det skjer med drøftingsmøte der den tilsatte kan ha med seg rådgiver, tillitsvalgt eller en fra forbundet sentralt. Dersom arbeidsgiver velger å gå til oppsigelse, kan arbeidstaker kreve forhandling.

RETTLIG VURDERING

Dersom forhandlingen ikke fører til en løsning, kan opp-

sigelsessaken bringes inn for retten. Retten tar da stilling til om oppsigelsen er gyldig og skal stå ved lag. Fristen for å kreve oppsigelsen prøvd for retten er åtte uker etter endt forhandling. Hvis en oppsagt bare vil kreve erstatning, er fristen seks måneder fra oppsigelse fant sted eller forhandlingene ble avsluttet.

GJELDENDE AVTALEVERK

NSF har som kjent tariffavtaler med flere teatre som tillater bruk av midlertidige tilsetninger. Dette har åpnet for bruk av åremålsstillinger i tillegg til fast tilsatte. Ved institusjonsteatrene er det fastsatt et minstetall faste stillinger. Kommer teatret under det fastsatte tallet, er det brudd på tariffavtalen. Alternativet er å følge Arbeidsmiljøloven, som gir arbeidstaker krav på fast tilsetning etter fire år. Dette vil være mindre fleksibelt, og antagelig lite ønskelig – også for arbeidsgiver.

EN LITEN

VEILEDNING TIL

AV HARALD ASKESTAD

Det er mange måter å realisere websider på. Det følgende er en liten oversikt med hovedfokus på hva som kan være gode valg for en skuespiller, eller en liten teatergruppe.

STATISKE HTML-SIDER

En statisk HTML-side må lages på egen PC, og den lastes deretter opp til internett. Det er vanlig å bruke et program som ligner Word. For å laste opp, eller publisere statiske websider, må du i tillegg ha et Webhotell.

Statiske HTML-sider er tilstrekkelig når kun én person skal vedlikeholde noen få sider og gjøre alt selv. Noen programmer for å lage statiske sider er Adobe Dreamweaver, Microsoft Expression Studio Web Pro, CoffeeCup HTML Editor, for å nevne noen. Seamonkey er et gratis alternativ. Flere alternativ og en beskrivelse finnes på:

<http://webdesign.about.com/od/windowshtmleditors/tp/windows-wysiwyg-editors.htm>

De billigste programmene kan ikke hjelpe med å legge video ut på nett, og du må gjerne bruke flere forskjellige programmer før en video er klar for nett.

Det er mange måter å lage sin egen hjemmeside på. Her er noen tips til deg som skal i gang. Illustrasjon: Stock.xchnng/ Carl Dwyer

WEBPUBLISERINGSSYSTEM, CMS

Alternativet til statiske sider er et webpubliseringssystem. På engelsk heter det CMS. Den viktigste egenskapen er at et webpubliseringssystem lar forfatteren fokusere på innholdet av det han skriver, og systemet tar seg av resten. Når en artikkel lagres, blir den automatisk tilgjengelig i menyer, eller på en nyhetsfor side.

Et webpubliseringssystem anbefales når flere samarbeider om å vedlikeholde sidene, eller når man ikke vil være avhengig av én bestemt PC. Med et webpubli-

seringssystem kan en gjøre alt vedlikehold direkte på nett.

Det finnes mange webpubliseringssystem å velge mellom, og vi skal ta for oss tre alternativer: (Merk at denne kategoriseringen er forfatterens egen oppfinnelse, og ikke samsvarer med begreper man ellers finner på nett.)

GJØR-DET-SELV SYSTEM

Et gjør-det-selv system er som regel helt gratis, men det krever spesielt god datakompetanse for å installere og vedlikeholde. Dette kan man få profesjonell hjelp

WEBSIDER

til. Når systemet først er installert, kan forfattere med en kort opplæring bruke systemet effektivt.

Det er lurt å velge et populært system, da det vil gjøre det lettere å finne kompetent hjelp.

To av de meste utbredte systemene er Joomla og Wordpress. Begge disse systemene har tilleggsmoduler (såkalte «plug-ins» eller «extensions») som hjelper en med å legge til video på sidene.

SELVBETJENINGSSYSTEM

Et selvbetjeningssystem er et webpubliseringsystem som er tilgjengelig for et bredt publikum. Helt gratis, eller mot et mindre beløp, kan man selv velge en layout, gjøre små designendringer, og lage en enkel meny.

Et søk på "free webpage" vil gi et overveldende stort tilbud av ulike selvbetjeningssystem som kan brukes til å lage websider rett på nett. Et eksempel er Wordpress, et populært bloggssystem som også kan brukes til å lage alminnelige nettsider. På <http://wordpress.com/> kan man melde seg på gratis, men hvis du vil ha ditt eget domene med e-post og uten reklame, må du ut med ca 550 kroner per år.

KJØPT-OG-BETALT SYSTEM

I Norge finnes en lang rekke tilbud innen web-design og websider. Mange tilbyr både å designe layouten, og deretter im-

plementere dette i et webpubliseringsystem, som de tar ansvar for å vedlikeholde. Det er en enkel pakke, der man betaler for alt, og får kontakt med kompetente personer som kan håndtere endringer. Én leverandør av denne typen som kan være verdt å nevne er <http://new-media.no/>. De tilbyr 25% rabatt til Skuespillerforbundets medlemmer. Et nettsøk på "webdesign" vil raskt gi treff på en rekke andre leverandører.

Prisene varierer, og man må gjerne se på både en etableringspris, og en årlig avgift etter dette. Det er ikke lett å bytte leverandør senere. Derfor bør man på forhånd innhente flere tilbud. Spesifiser hvilke behov du har, vær gjerne ganske detaljert når det gjelder video, og eventuelt lyd: Skal det være mulig å laste opp en hvilken som helst video direkte fra filmstudio, eller vil du selv tilpasse videoforformatet først? Hvordan skal videoen presenteres? Be gjerne om en demonstrasjon, der leverandøren viser hvordan tilsvarende behov er løst for andre kunder.

WEBHOTELL

Hvis man lager statiske HTML-sider, eller vil ta i bruk et gjør-det-selv system, trenger man et webhotell for å publisere sidene. Et webhotell er gjerne en pakke der du får domenenaavn, e-post, og en lagringsplass.

Et billig og bra webhotell er <http://www.domeneshop.no/>. Det er ikke

nødvendigvis det billigste eller det beste, men NSF har god erfaring med dem over flere år. Den aller minste pakken kan kun brukes til statiske HTML-sider. Medium og større kan brukes til et webpubliseringsystem. Hvilken størrelse man trenger avhenger av hvor mye video, bilder, eller lyd som skal publiseres.

HVA NÅ?

Kort oppsummert:

- Hvis du har en kløpper på data i familien, er det sannsynlig at vedkommende kan hjelpe til med å forberede noen statiske HTML-sider. Husk bare på begrensningen: Du må ha PC'en sidene er installert på for å kunne gjøre noe med sidene.
- Hvis du er dyktig på data, og kan lære det som trengs, er et gjør-det-selv system en god løsning. Dette kan være aktuelt for en teatergruppe som har en egen dataguru i gruppen.
- Hvis du vil ha et billig, men enkelt webpubliseringsystem, se på selvbetjeningssystem. Systemet vil ha mange begrensninger, men du er på nett raskt.
- Hvis du vil ha et profesjonelt design, og bruke litt penger på utviklere, innhent tilbud. Når du leser de ulike tilbudene er det nyttig å referere til informasjonen over for å forstå hva de ulike tilbudene betyr for deg i det lange løp. (Harald Askestad er forbundets it-rådgiver gjennom mange år.)

TEATRETS HUKOMMELSE

Et femårig dokumentasjonsprosjekt er avsluttet og 120 timer unike opptak av levende teaterhistorie er nå tilgjengelig for forskere og publikum.

AV WENCHE MEDBØE

Teaterkunst skapes i et menneskelig fellesskap. Som forskningsobjekt må teatret i stor grad rekonstrueres ut fra menneskers erfaringer og opplevelser. Våre intervjuer byr på mengder av bygge-materiale til slik rekonstruksjon.

De 54 intervjuobjektene som presenteres i filmen Teatrets hukommelse representerer ulike yrkesgrupper og en bredde i norsk teaterliv. Hvert intervju varer fra 1 til 4 timer og utgjør totalt 120 timers materiale som nå er samlet for forskning og formidling.

HVORDAN BEGYNTE DET?

Den nye brytningstiden teatret er inne i, gjorde det påkrevd at vi kom i gang med å intervju den «hukommelse» som fremdeles levde blant flere av våre eminente eldre teaterkunstnere og -arbeidere. Vi møtte mennesker som hadde lang fartstid, erfaring og viktig informasjon om hendelser tilbake i tid, og som selv har vært med på å skape den teaterhistorien som dagens teater bygger videre på.

Sammen med en gruppe teatervitere ble det gjort et forarbeid og formulert relevante spørsmål. Vi startet med de eldste, hva husket de fra sitt teaterliv? Hvorfor hadde det vært viktig for dem å gå inn i teatret og tjene Thalia? Hva drev dem? Hvordan begynte det?

Og det ble vårt første spørsmål til alle vi intervjuet.

Hvordan begynte det – hvordan kom du til teatret?

For noen var terskelen høy. Det handlet like mye om flaks og tilfeldigheter, eller timing, dette å være på riktig sted til rett tid. Fellestrekk, uavhengig av hvordan de kom til teatret og hvilken funksjon de fikk der, var lengsel etter, beundring og lidenskap for teatrets magiske verden.

SKUESPILLER I KRIGSTID

Mange skulle starte sin karriere under krigen, da teaterskolen var underlagt okkupasjonsstyret. Dermed oppstod Stanislavski-gruppen og Bærum studioscene og andre kreative initiativ.

Lasse Kolstad forteller hvilket inntrykk det gjorde på ham som ung skuespiller ved Trøndelag Teater at teatersjef Gleditsch helt uventet og plutselig ble skutt.

Bab Christensen forteller om en vanvitlig flukt til Sverige sammen med faren, teatersjef Halvdan Christensen, og moren, instruktør Gerda Ring.

FRA TEATRAL TIL NATURLIG

Spørsmål 2 lød: Si noe om en forestilling/rolle/ instruktør/ skuespiller som har betydd noe spesielt for deg.

De husket, inntrykkene var sterke og

levende. Flaks og uflaks gikk ofte hånd i hånd. Om det ble suksess eller faderer var uforutsigbart. Å være i samspill med de rette menneskene og ha gode relasjoner kunne ha alt å si. Hvis en skulle lykkes med å bygge opp en karriere, måtte en tåle en trøkk, ikke være for tynnhudet og ha god helse. «Og jobbe litt mer enn de andre», var det en som sa.

Spørsmål 3: Har arbeidsmåtene forandret seg i løpet av karrieren?

Gamle radioteateropptak forteller mye om forskjellen fra den gang til dagens hørespill. Skuespillerne hadde en helt annen talemåte og replikkføring. I dag ville vi si at den var teatral. Helge Reiss forteller om Bjørn Bjørnson som matet skuespillerne med replikker setning for setning, mens de gjentok som papegøyer. I dag blir det lagt vekt på »naturlig tale». I denne »naturligheten» har vi kanskje mistet noe? Sikkert er det i hvertfall at noe har definitivt forandret seg.

TEATERARBEIDEREN

Noe som stadig er i stor endring er spill-estil, tempo og hva som blir vektlagt. En periode var det dramatikerens og skuespillerens tolkning som stod i fokus og instruktøren var den som hjalp til med å sørge for at budskapet kom frem. Men om trenden i dag går i retning av regiteater, så

Teatrets hukommelse:

Et prosjekt for innsamling av levende kildemateriale fra teaterhistorien. 54 intervjuer og totalt 120 timers opptak er nå samlet for forskning og formidling

Intervjuene er foretatt i perioden våren 2007 til høsten 2012.

Prosjektet er støttet av Norsk Kulturråd, Norsk Sceneinstruktørforening og Norsk Skuespillerforbund.

Team:

Prosjektleder Wenche Medbøe og Dr.art. Anne Helgesen, regissør Mariken Halle, designer Jenny Kyvik Hutchens, fotografer Peter Jacobsen, Ingvil Hellesmyr, Karen Torstensen og Liv Mari Mortensen.

Wenche Medbøe er skuespiller og har jobbet i Fjernsynsteatret, ved Nationalteatret og ved Det Norske Teatret. Hun var styreleder for Teatermuseet 2003-2006.

Sossen Krogh, Toralv Maurstad, Wenche Foss, Elsa Lystad, Henki Kolstad og Espen Skjønberg er noen av de vi møter i filmen Teatrets hukommelse.

er skuespillerens engasjement det samme som før.

Spørsmål 4: Har teaterinstitusjonene forandret seg?

1970- og 80-tallet kom en ny radikal politisk bølge inn i kunstverdenen. Og inn i teatret. En mer samfunnsvitenskaplig teaterdefinisjon som så teatret som en del av et økonomisk samfunnssystem, og fokuserte på teaterpersonalet som likeverdige teaterarbeidere. Fagforeningene ble styrket. Nye ideer om teater ut til folket fór over landet. Skuespillerne ble først og fremst teaterarbeidere, med de rettigheter en arbeider har.

TILPASNINGSDYKTIGE

Det oppstod en splittelse i teatersynet mellom den gamle måten og denne nye. Noe av det svermeriske og mer romantiske ble vasket vekk. På godt og vondt har noe grunnleggende i vår måte å tenke teater på forandret seg.

Våre intervjuobjekter tilhørte den gamle skolen, med sin tids idealer for kunstarten. De faste ensemblene de var med på å danne, som gav en faglig og økonomisk trygghet, bygges i dag ned. Det er blitt rokket ved mange holdninger. De som har klart å henge med, er kanskje de som først og fremst holdt fast på sin integritet som teaterkunstnere.

Vi er takknemlige for den positive måten våre intervjuobjekter har møtt oss på. Det har vært en sann fryd å få gjøre dypdykk sammen med dem, og det er blitt et verdifullt kildemateriale for Oslo Museum og Teatermuseet.

Vi vil utfordre Oslo Museum til å prioritere å gjøre seg nytte av dette materialet og lage en database som fremtidens forskere kan gå inn i.

MAURSTAD I TABLOID OG ALVOR

Sterke personlige historier og interessante tanker om skuespillerlivet.

AV THORALF BERG

Toralv Maurstads For et liv er en mangfoldig og sammensatt biografi. I utgangspunktet forteller han kronologisk løst og fast om sitt liv som teatermenneske og privatperson. Maurstad vokste opp med teaterforeldre. Under fortellingen om en til dels vilter barne- og ungdomstid ligger et dypt savn av mer kontinuerlig tilstedeværende foreldre og historien om et ungt menneske på søking etter et fast holdepunkt i tilværelsen. Øyeblikk av foreldrenes intense tilstedeværelse kompenserte ikke savnet. Når Maurstad i ettertid reflekterer over egen rolle som far, konkluderer han at han burde ha utført den bedre ut fra livserfaringen han hadde.

MAURSTAD GIR sterke, personlige og nærgående beretninger om sitt liv. Av og til blir han privat. Det er helt andre aspekter som gjør Maurstads selvbiografi meget interessant. Det ene er hans dyptgående refleksjoner over skuespillkunsten og endringer den har gjennomgått i løpet av hans tid som skuespiller. Det andre dreier seg om hans virksomhet som teatersjef.

Siden norske skuespillere på 1850-tallet begynte å innta norske scener, har det vært flere såkalte gullaldre. Maurstad trådte inn på scenen da en periode med sterkt fokus på enkeltskuespillere var overmoden for å avsluttes. Samtidig ble han sterkt forbundet med den siste primadonnaen – Wenche Foss. Maurstads talent var udiskutabelt, men han understreker at scenen krever hardt arbeid, intenst nærvær og mange forsakelser.

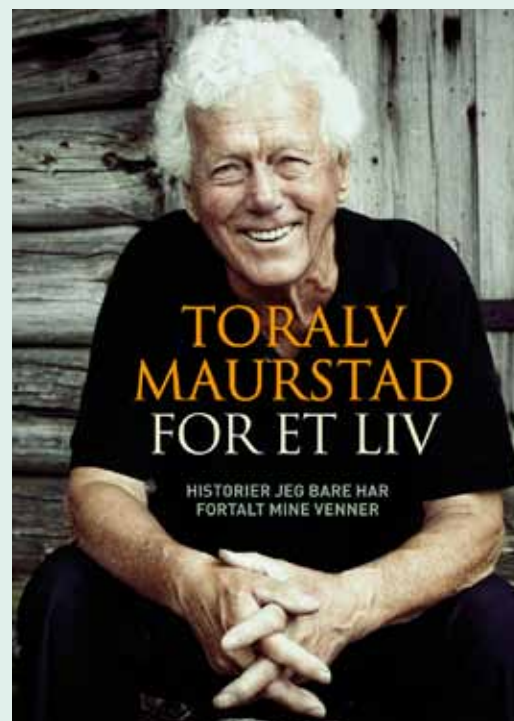
TORALV MAURSTAD:

FOR ET LIV – historier jeg bare har fortalt mine venner

KAGGE FORLAG, 2012

MAURSTAD TILKJENNEGIR mange interessante tanker, ja nærmest teorier, om å være skuespiller i kunstnerisk samhandling med medspillere. Disse konkretiserer han på en utmerket måte med illustrerende historier fra et langt liv på scenen. Under de mange morsomme anekdotene og i historiene ligger imidlertid en kjerne av sannhet som enhver vordende skuespiller kan ta med seg. Slik sett gir Maurstad et grundig og dypt innsyn i den alvorlige leken teater er. «Forholdet mellom liv og kunst, mellom personlig erfaring og scenisk uttrykk, opptok meg stadig sterkere. Det er så rart. Det er ikke bare jeg som påvirker rollefiguren med alt jeg har med meg inn på scenen; rollen påvirker også meg», er et av mange utsagn i så måte.

UTSAGNENE OM skuespillkunst og spillestilen er mange, men kan tidvis drukne i den slentrende og underholdende måten Maurstad forteller på. Dette gjelder særlig når han omtaler perioden som teatersjef ved Nationaltheatret. Den besto av opprivende stridigheter, ja, nærmest en vedvarende kamp. I For et liv virker det

som om begivenhetene fortsatt er så tett på at Maurstad havner i en forsvarsposisjon. Det har han ingen grunn til. Her savnes imidlertid kontekstualisering til norsk teater, refleksjon over teaterpolitiske forhold og en teatersjefs funksjon. Som leser aner man at Maurstad har mer på lager. Hans Tanker om norsk teater og scenekunst; Lehmkuhl-forelesningen fra 1981, viser det til fulle. Dessverre nevner han dette kun en gang.

BÅDE SOM skuespiller og teatersjef virket Toralv Maurstad i en viktig overgangstid i norsk teater og teaterhistorie. For et liv er en alt for betydningsfull bok til å drukne i tabloide avisoppslag og skandalehistorier boken inneholder. Til tross for at Maurstad tilsynelatende husker lite fra sine teatersjefsperioder, vil han forhåpentligvis etter hvert også gi mer og dypere innsikt i sine tanker og refleksjoner om denne viktige delen av hans virke i norsk teater.

TETT PÅ BOKKEN LASSON

Spennende og etterrettelig om Bokken Lasson.

ANNE HELGESEN:

BOKKEN LASSON – Neste
dag stod hun like fornøyet

ASCHEHOUG FORLAG, 2012

AV THORALF BERG

Det er allerede skrevet forholdsvis mye om Bokken Lassons lange og tidvis intense liv. Selv har hun utgitt to selvbiografier, mange har omtalt henne, og som kjendis med et utagerende liv, var hun og hennes nærmiljø velegnet for aviser og ukeblad. Når figurspiller og teaterviter Anne Helgesen har utgitt en ny biografi om Lasson, kan en spørre om det er mulig å frembringe noe nytt om henne.

SVARET er ja. Helgesen har faktisk maktet å kaste nytt lys over Lassons kompliserte liv, spesielt over de innfløkte «[f]orviklingene mellom Holger Drachmann, søstrene Lasson og Sten Drewson». Ikke bare disse, men også en rekke andre av samtidens sterke personligheter med relasjoner til Lasson, får vi spennende nærbilder av. Av og til gjør dette at hovedpersonen forsvinner i en bred og mangfoldig miljøskildring.

Vi kommer tett på Lassons følelses- og tankeliv, eller rettere, Helgesens tolkning av dette, basert på Lassons selvbiografier og en omfattende korrespondanse. Frem-

stillingen er både engasjerende og interessevekkende. Særlig spennende er det når Helgesen konfronterer funn fra sitt detektivarbeid med Lassons egne beskrivelser. Her avdekkes mytebyggeren Lasson, og hennes tendens til å underkommunisere enkelte forhold. Grepet skaper forventninger og gjør fortellingen direkte spennende. Selv om det av og til blir veldig mange detaljer, kommer vi så tett inn på Lasson at det er vanskelig å legge boken fra seg. Den dramatiske fremstillingen bidrar også til det.

DENNE DELEN av boken dekker omkring 172 av 315 sider, altså godt over halvparten. Den skaper store forventninger til teaterviteren Helgesens behandling av Lassons kunstneriske virksomhet og som teaterentreprenør. På de vel hundre sidene som er viet denne delen av Lassons virksomhet, finnes mye spennende og nytt stoff. En tilsvarende bred beretning eksisterer ikke i litteraturen om norsk teaterhistorie. Men den inngående gløden

og viljen til konfrontasjoner fra første del mangler. Det er synd. Helgesen har utvilsomt mer stoff om denne delen av Lassons virke enn hun legger frem. Senere vil det forhåpentligvis komme en egen bok om Lassons innsats i norsk teaterhistorie. Det har Lasson, norsk teaterhistorie, og vi fortjent.

Bokens siste del, om Lasson som antroposof, hennes forhold til India og de siste tiårene hun levde, blir av mer deskriptiv art. Bare av og til glimtes det til med nærgående skildringer av Lassons følelses- og tankeliv.

NOTEAPPARATET fungerer utmerket, kildelisten er verdifull, og personregisteret

gjør at Bokken Lasson – Neste dag stod hun like fornøiet også vil fungere som et utmerket oppslagsverk. Dette fortjener Helgesen også stor ros for.

ETTERLENGTET MASTERGRAD

AV IDA WILLASSEN

Det nye studiet kombinerer fire spesialiseringer: skuespill, regi, dramatisk scenetekst og scenografi.

– Vi vet jo at denne masteren har vært etterspurt i lang tid, og gleder oss veldig, sier Even Lynne.

Han er dekan ved Teaterhøgskolen, som med dette presenterer landets første utdanning for dramatikere, og første utdanningstilbud på masternivå både for skuespillere og scenografer.

ØNSKER SAMMENSATT KULL

Det er 12 plasser på skuespillerfag, og tre på hver av de andre spesialiseringene

– Hvem henvender tilbudet seg til, er det en erfaringsbasert master?

– Det ideelle er å få en blanding av erfarne personer og studenter som kommer direkte fra en bachelorgrad. Vi håper at det finnes skuespillere det ute som ønsker å fordype seg i faget og benytte seg av de mulighetene denne masteren gir, sier Lynne.

Også på undervisningssiden blir det en blanding av erfarne og nye fagansvarlige:

Fra og med 2013 må du ikke lenger forlate landet for å kunne videreutdanne deg som skuespiller. Til høsten åpner Khio dørene for sitt nye studium, Master i teater.

– Vi kommer selvfølgelig til å bruke vår faste stab: Lars Erik Holter, Hans Henriksen og Runar Hodne med flere. Professorstillinger i scenografi er under utlysning. På dramatikersiden får vi med oss Tore Vagn Lie og Jesper Halle.

FORSKNINGSPROSJEKT

I tillegg henter Khio inn flere gjestelærere, blant annet Hans-Thies Lehman, som introduserte begrepet postmoderne teater, og medlemmer fra tyske Rimini Protocol, Showcase Beat Le Mot, samt engelske Frantic Assembly.

– I hvor stor grad blir det felles undervisning for de ulike spesialiseringene?

– Det blir spesialundervisning i hvert av fagene, men også mange fellesfag. Andreåret er det sentralt å utvikle et masterarbeid i form av et forskningsprosjekt som man kan gjøre alene eller sammen med andre. Det vil fortsatt være fellesundervisning og workshops, men veiled-

ningen i forhold til masterprosjektet vil være hovedfokus. Det å forholde seg til alle disse gruppene på ett og samme masterprogram åpner for utrolig spennende muligheter for samarbeid, sier Lynne.

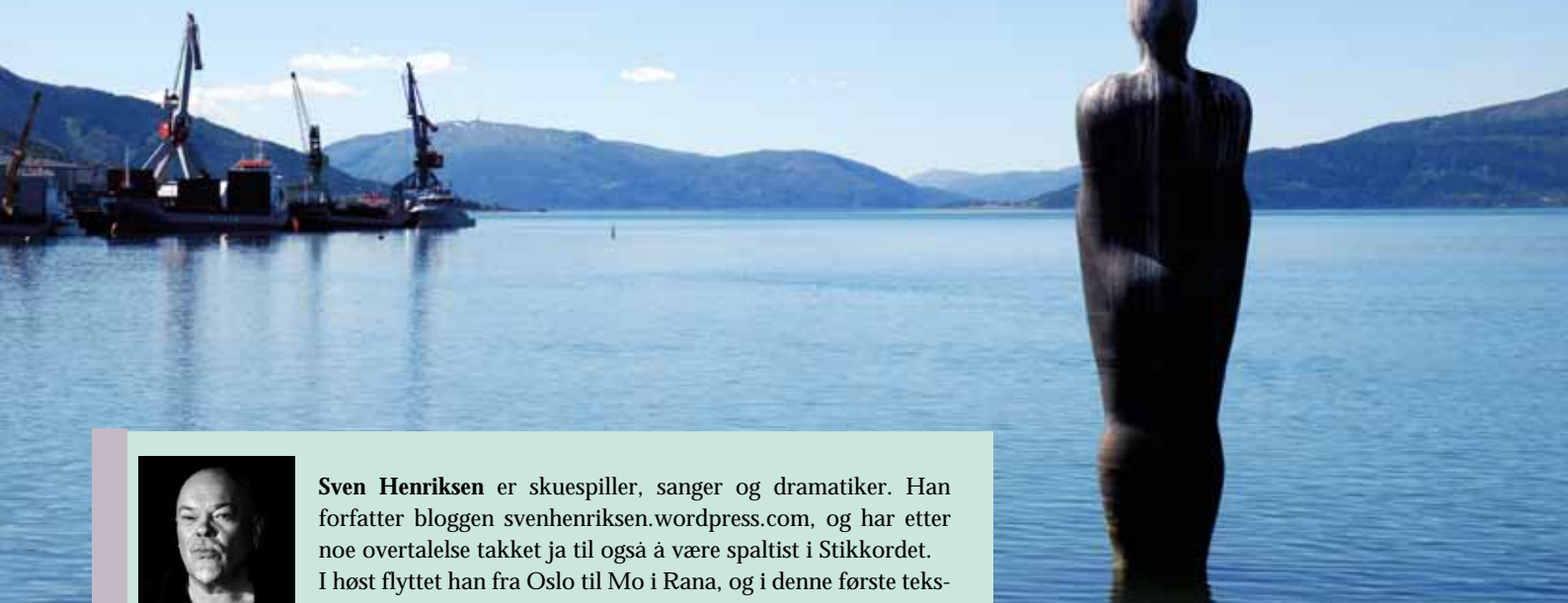
MEDSKAPENDE SKUESPILLERE

I programbeskrivelsen står det at «Masterstudiet ønsker å møte behovet for økt kompetanse innenfor skuespillerfaget. Det avgjørende skrittet i et slikt arbeid blir å utvikle den enkelte student til å bli en skapende og medskapende skuespiller.»

– Aner vi et aldri så lite paradigmeskifte i synet på skuespilleren som utøvende kunstner ene og alene?

– Det er i alle fall et bidrag til å oppgradere kunstarten. Vi har også en ambisjon om å skape forestillinger der rollefordelingen mellom regissør, scenograf, dramatikere og skuespiller er mer likestilt.

Master i teater med spesialisering i skuespillerfag har søknadsfrist 1. april, gå inn på khio.no for søknadskjema!

Sven Henriksen er skuespiller, sanger og dramatiker. Han forfatter bloggen svenhenriksen.wordpress.com, og har etter noe overtalelse takket ja til også å være spaltist i Stikkordet. I høst flyttet han fra Oslo til Mo i Rana, og i denne første teksten gjør han seg noen betraktninger rundt geografi og teater.

VELKOMMEN til denne nye spalten. Det er med ærefrykt og litt angst jeg har takket ja til å skrive i Stikkordet. Stikkordet, liksom! Jeg har en blogg som leses av veldig mange, og den er en av grunnene til at jeg fikk en forespørsel fra dette bladet, som jeg forøvrig har fått i postkassen i mange år.

Javel, på en blogg kjefter og smeller man litt, og spissformuleringer er det som skaper mest oppstyr. På «gode» dager blir jeg kjefet huden full. Men Stikkordet? Hva skriver man i Stikkordet? Jeg kjenner jo mange av leserne, og jeg vil jo ikke bli uvenner med alle mine venner og bekjente. Men redaktøren ba om en skarp penn. Så fest setebeltene, mine damer og herrer, her kommer den!

TEATER-NORGE. Hva er det? Og hvor går grensen? De fleste tror at Teater-Norge slutter ved Trondheim, og at alt videre oppover er dødt hav og Honningsvågrevyer. Men nord for Bartebyen er det faktisk seks teatre, og de fleste av dem forbigås i stillhet av teaterfolk og presse. En sjelden gang hender det at en journalist fra Dagbladet eller VG får et illebefinnende og setter seg på flyet til Tromsø. Men for ek-

sempel Nordland Teater og Beivvas Sami Teater kan som regel se langt etter en anmeldelse i en riksdekkende avis. Og når ble en skuespiller nordfra sist nominert til en Heddapris? Jeg kan ikke huske sist. Og det gjør meg opprørt og forbannet.

KRITIKERNE løper hakk i hæl gjennom Spikersuppa, og syter og klager over 2000 tegn og plassmangel. Hvor er plassmangelen når Anne-Kat Hærland har premiere og blir tilgodesett med to helsider i både Dagbladet og VG? Og når kjendis Pia Haraldsen har fem replikker i et Shakespearestykk på Haugesund Teater, setter hele pressekorpsset seg på flyet over fjellet.

Men sist mitt «eget» teater hadde en urpremiere på en ny, norsk scenetekst fikk vi en mail fra en av tabloidavisene, det sto: «Vi kan dessverre ikke komme fordi det er to viktige premierer i Oslo.» Jeg kan ikke tolke det annerledes enn at en premiere i «Gokk» ikke er like viktig som en premiere i Oslo.

Og så er det en liten ting til som jeg nesten ikke tør skrive, så jeg hvisker det: For vi som ikke jobber i Oslo er jo «ikke like gode» som alle kjendisskuespillerne i Oslo, er vi vel?

KOLLEGER som bor i Oslo aner ikke hvordan det føles å bare ha sitt lille teater å forholde seg til. For her oppe løper vi ikke innom radioen om morgenen og fyrer av noen replikker før prøve. Vi får ikke telefoner fra NrK Drama eller så mange castingfolk. For når du bor i Gokk fanges du ikke opp av radaren. Jeg vet hva jeg snakker om, jeg flyttet til Nord-Norge for seks måneder siden, og det har vært merkelig stille i det siste. Så her om dagen ringte jeg til alle de som vanligvis ringer, og fortalte dem at jeg ikke har avgått ved døden, bare flyttet litt lenger opp i landet, der det faktisk kan hende at man får litt mer spennende oppgaver enn i hovedstaden.

Men for all del, jeg har snust på A-listen. Og min søster sier alltid når jeg stikker hodet fram på flatskjermene: «Å, jeg er så glad for at det endelig går litt bra for deg igjen!» Men at jeg har spilt Strindberg, Ibsen, whatever til det tyter ut av ørene på meg teller jo liksom ikke når jeg ikke er på tv?

Ok, det får være nok klaging for denne gang! Ses i neste nummer. Hilsen fra Gokk!

Dette er historien om ouverturen til «Slaget på Alstor» – og hvordan Rogaland Teater, den gang et lite landsdelsteater, brakte Sommer i Tyrol til Norge.

AV JOACHIM CALMEYER

DA TYROLS SOMMER KOM TIL NORGE

Etter å ha blitt utfordret og lest Jan Haarstads underfundige betraktninger om skuespilleres omgang med alkohol, kan jeg ikke dy meg for å komme med en liten historie som utspant seg under prøvene på Jeppe på Berget ved Rogaland Teater.

DETTE VAR så langt tilbake som i 1954, med teatersjef Claes Gill som Jeppe: Under en kostymeprøve mot slutten av en ikke altfor lang prøvetid, var vi kommet til scenen med Jeppe i baronens seng. Ikledd strikket rosa undertøy som han hadde kjøpt på torget i Stavanger, lå han og sparket og vred seg i sengen, om det var av nervøsitet eller usikkerhet i teksten skal være usagt, men i alle fall fikk han et av sine raserianfall og skrek til oss omkringstående lakeier og tjenere: «Her dunster det akevitt – si meg, har dere drukket alle sammen!»

Vi bedyret vår uskyld, men Claes holdt på sitt. Til slutt tok Roy Bjørnstad til motmæle og sa bestemt: «Kjære deg Claes. Ta det nå med ro! Jeg har i alle fall ikke drukket noe i dag!» Claes Gill som i slike opphissede situasjoner kunne gå over i «Dis» form, brølte mot ham: «Herr Bjørnstad! Tror De ikke jeg kjenner forskjell på gammel og ny akevitt!»

ROGALAND TEATER var på denne tiden et lite landsdelsteater, med et lite ensemble, elendig økonomi og med en teatersjef som, for uten å være en stor poet, også var skuespiller, instruktør og følgelig også ansvarlig for teaterets repertoar.

Hvor Claes Gill fikk ideen om at vi skulle sette opp «Sommer i Tyrol» fra, vet jeg ikke sikkert. Ingen av oss kjente til stykket. Vi visste bare vagt at det var en eller annen ny operette som hadde stor

Joachim Calmeyer, Roy Bjørnstad, Finn Toresen og Sverre Holm Gundersen i Sommer i Tyrol. Foto: Rogaland Teater

suksess nede i Europa med sang og dans og stort orkester. Kort fortalt visste vi ingen ting. Det ble ikke stort bedre da vi ble samlet til leseprøve og det ikke forelå noe ferdig manuskript. Det fantes ingen ferdig norsk oversettelse av dette stykket. Claes hadde sagt seg villig til å oversette fra tysk, men på grunn av tidsnød var bare første akt ferdig oversatt. Vi fikk som sagt første akt med beskjed om at vi fikk begynne å prøve på den. Det var ikke så lett når man ikke visste hva andre og tredje akt handlet om. Vi gikk trøstig i gang i den tro at andre og tredje akt snart ville foreligge.

CLAES hadde leid seg inn på Hotell Atlantic for uforstyrret å kunne konsentrere seg om oversettelsen. Etter nesten fjorten dag-

ers utålmodig prøving og venting forelå en oversettelse slik at vi kunne komme oss videre. Vi skjønnte ingen ting. Det viste seg at det som Claes hadde oversatt var tredje akt, men vi hadde fremdeles ingen andre akt. Vi kastet oss over første og tredje akt. Nå visste vi i hvert fall hvordan stykket begynte og hvordan det sluttet. Vi fikk ta andre akten når den kom, og den kom fem dager, eller rettere sagt: fem døgn, før premieren.

Under slike omstendigheter ble det aldri tid eller mulighet til fulle gjennomganger, så den første gjennomgangen med kor og orkester og det hele, måtte foregå som en lukket generalprøve. Det gikk ikke bra. Med en indisponert «Leopold» og en forstålig usikkerhet hos de fleste, kunne

«VI KASTET OSS OVER
FØRSTE OG TREDJE
AKT. NÅ VISSTE VI I
HVERT FALL HVORDAN
STYKKET BEGYNTE
OG HVORDAN DET
SLUTTET.»

det ikke bli noe annet enn en seks timers lang hakkete gjennomgang.

MEN I TEATRET skjer jo de merkeligste ting. Kort fortalt, på premieren ble det en total forvandling, alt klaffet og det ble en stor suksess, både spillmessig og publikumsmessig. Under applausen kom en beveget Claes Gill inn i sitt Keiser Franz Josef kostyme og mottok publikums hyllest.

Etterpå var det stor fest på Hotell Alstor, hvor menyen besto av store kjøttpølser og hundre flasker akevitt, som ble servert i hvitvinsglass. Jeg sier ikke mer. Men jeg har senere betegnet det som «Slaget på Alstor». Men det får være en annen historie.

Det som er historie, og som står i programmet fra forestillingen: «Merkelig nok har Sommer i Tyrol aldri tidligere vært oppført i Norge. Det er derfor en meget stor ære for Rogaland Teater å være det første teateret i Norge til å presentere denne operetten for det norske publikum.»

Calmeyer sender stafettpinnen videre til Janny Hoff Brekke.

CAMILLA TOSTRUP (1949 – 2013)

Camilla Tostrup var et svært levende menneske. Det er ikke mange uker siden hun var intenst opptatt av å planlegge en reise til Island i august for å vise sin nyeste forestilling om vikingkvinnen Ingebjørg Tryggvadotter. Det var etter at kreften for alvor hadde festet grepet. Den 19.2 2013 var det slutt, og forestillingen Ingebjørgs saga skulle bli hennes siste.

Camilla var en allsidig scenekunstner. Hun var i løpet av sin karriere aktiv som både danser, skuespiller, dukkespiller, dramatiker og regissør. Men når folk spurte om hun laget dukkene sine selv, ble hun provosert. Hvorfor stilte alle det spørsmålet? Skulle det liksom være ekstra imponerende om hun i tillegg til å være en dyktig dukkespiller også hadde sittet oppe i sene nattetimer og kashert isoporhoder?

Hun gikk på Romerike folkehøyskole på slutten av 1960-tallet, og fikk deretter jobb på Det Norske Teater. Her var hun med i den legendariske forestillingen Måne over gjøglervogna som ble regissert av Karel Hlavaty. Slik stiftet hun bekjentskap med figurteaterteknikker som inntil

da hadde vært ukjente i Norge. Så gikk veien til frigruppen Musidra Teater, som hun var med å starte, og som forble hennes kunstneriske base helt til det siste. Hun rakk å feire Musidra Teater sitt 40-års jubileum (ett år på etterskudd) i fjor høst, bare dager før kreftbehandlingen startet. Det er ikke få av dagens unge voksne som har fått sin barndom preget av Camillas innsats i Musidra. Hun var en sentral kunstner bak forestillinger som: Fru Petrine Sørensen, Hjemmebarn og fremmedbarn, Frosken Benjamin og bomba og Det magiske skrinet.

Camilla valgte å jobbe i det frie feltet for å kunne velge sine egne kunstneriske utfordringer, sitt eget budskap og sitt eget publikum. Men hun spilte også mange roller på institusjoner som Oslo Nye, Riksteatret og Rikskonsertene.

I tillegg til sin egen kunstneriske virksomhet, var hun sterkt engasjert i å styrke sine kollegers faglige rettigheter. Hun var blant mye annet med å etablere de frie gruppenes organisasjon, Teatersentrum, i 1977. Hun satt mange år i styret for Norsk Skuespillerforbund og senere i styret for NSF's vederlagsfond. Hun var leder for UNIMA-Norge, og norsk representant i ITI. Profesjonelle kunstners rett til stabil inntekt og gode produksjonsfasiliteter var en viktig kampsak for henne.

For oss var Camilla mer enn en dyktig kollega og en engasjert samfunnsaktør: hun var en varm, lyttende og tilstedeværende venn. Hun kunne både stille kritiske spørsmål og vise omsorg. Vi ble ofte imponert over hennes mot og hennes viljestyrke. Vi satte også stor pris på hennes humoristiske sans, hennes selvironi og hennes karakteristiske kneggende latter.

På tross av et aktivt liv med lange turneer og intense innstuderingsperioder, hadde hun også tid til sine nærmeste. Sammen med Kjell bygget hun opp torpet Stora Liane i Dalsland, Sverige til å bli et samlingspunkt både for familie – barn

og barnebarn – venner og kolleger. Den antikvariske gamle läven ble ominnredet til amfiteater, og så sent som i mai i fjor sto Camilla på talerstolen på figurteatretreffet på Oslo Nye Teater. Hun fortalte om sine vyer, og inviterte hele fagmiljøet til å ta «Stora Liane Teater» i bruk. Nå er scenelyset slått av, og vi sender varme tanker til familien som sørger.

Det er mange som føler et savn og et tomrom nå når Camilla er borte. Det er enda flere som føler glede når de tenker på gode teateropplevelser hun har gitt.

HAUK HEYERDAHL OG KNUT ALFSEN

MORTEN ANDRESEN (1952-2013)

En sommerdag i mai 1972 fløy en ung fugl inn på Nationalteatret. Han var født 5. mars 1952, altså bare 20 år gammel.

Han debuterte i Loke av Peder Cap-pelen i august 1972. Det ble skrevet at han gav forestillingen «et streif av ung lyrikk». Han kom så opp på Amfiscenen i stykket Saker og ting– en forestilling

om en familie som flytter til ny leilighet og drar med seg alle slags unyttige ting. I Arild Brinchmanns oppsetning av I blinde, en rystende skildring av en blind soldats hjemkomst fra Vietnamkrigen, skapte han en minneverdig skikkelse. Så fulgte en rekke oppgaver, bl.a. som budet i Sverre Udnæs' sagnomsuste oppsetning av En sporvogn til begjær.

I 1976 mente Nationaltheatrets styre at man hadde for mange ansatte. Det ble en lang prosess som endte med at en av de yngste fuglene måtte forlate redet.

Morten Andresen fløy videre til DNS i Bergen, hvor han ble en rekke år, og deretter videre til teatrene i Førde og Tromsø.

Så forsvant denne fuglen ut i det blå. Vi lurte mange ganger på hvor den hadde fløyet hen, men så hørte vi den synge i Fredrikstad.

Han var med i teatergruppen Virvelteatret og deltok i mange kirkespill. «Ingen kan spille Gud som Morten Andresen», sa de i Fredrikstad. Han gjorde en god jobb i Kirkens Bymisjon, skrev dikt og planla et stykke om ungdommens problemer, som skulle vises på skolene. I høst var han i Bergen for å overvære premieren på langfilmen han hadde en rolle i. Nå hadde fuglen endelig fått et nytt liv, men 25. desember 2012 døde Morten, 60 år gammel.

Vi halvgamle fuglene som ble igjen her på teatret husker ham med varme og glede. Våre tanker går til hans barn og hans kjære søster, Sissel.

På vegne av gamle fugler ved Nationalteatret,

TROND BØTHUN NILSEN

EVA BERGH (1926-2013)

Da jeg første gang kom til Den Nationale Scene, var Eva Bergh en av teatrets store profiler. Hennes posisjon som Bergens operettedronning var ubestridt. Hun var en briljant oppleser, særlig av lyrikk, gjennom flere tiår. Hun var en myndig, men omsorgsfull veileder for sine yngre kolleger.

Vi husker Eva for hennes perlende latter, og hennes store musikalitet. Hun hadde sine meningers mot, og sa klart fra dersom hun fant det nødvendig.

Hun var kunnskapsrik og meget belest, og var ivrig engasjert i Senioruniversitetet. Hun var også en dedikert pedagog i flere sammenhenger.

Hennes liste over roller er lang og imponerende. I tillegg til de musikalske rollene – Eliza i My Fair Lady, Lilly i Kiss me Kate, og tittelrollen i Hello Dolly – kan jeg nevne Portia i Kjøpmannen i Venedig, Amanda Wingfield i Glassmenasjeriet og Gunhild Borkman i John Gabriel Borkman.

På vegne av alle skuespillerne ved Den Nationale Scene lyser jeg fred over Eva Berghs minne.

KARIN STAUTLAND

Våre nye æresmedlemmer, Bernhard Ramstad og Rhine Skaanes, under utnevnelsen på Dramatikkens hus i oktober. Foto: Ida W

– Begge har gjennom sosialt engasjement og handlekraft ytt en avgjørende og solidarisk innsats for kolleger i inn- og utland. Det er en ære for oss å ha dem som æresmedlemmer. Dette sa forbundsleder Hauk Heyerdahl om Rhine Skaanes og Bernhard Ramstad da de ble utnevnt til æresmedlemmer av Norsk Skuespillerforbund under medlemsmøtet på Dramatikkens hus i høst.

NYE ÆRESMEDLEMMER

RHINE SKAANES (FØDT 07.10.1945)

Rhine Skaanes begynte sin skuespillerkarriere som elev ved Trøndelag Teater. Etter endt læretid ble hun i 1967 ansatt ved Den Nationale Scene i Bergen, der hun siden har vært en viktig del av ensemblet. Av hennes uttallige andre rolletolkninger kan nevnes en ung Anitra i Peer Gynt og hovedrollen i Hiroshima, min elskede.

Kollegene beskriver henne som en som alltid stiller opp for fellesskapet og som ikke er redd for å si sin mening. Skaanes jobber med utrettelig energi for å spre teaterkunsten, uten å kompromisse på kunstnerisk kvalitet. Hun var med på å starte opp Sogn og Fjordane Teater, der hun spilte Betty i Røter i 1978. Hun tok initiativet til sommeråpent teater i Bergen, og hun driver en egen cabaretgruppe. Sist, men ikke minst, har hun vært en sentral pådriver i arbeidet med å gjenoppbygge nasjonalteatret i Kabul.

Vinteren 2002 arrangerte de ansatte ved DNS en veldedighetsforestilling til inntekt for det afghanske teatret som lå i ruiner. I kjølvannet av dette ble det dannet en prosjektgruppe som under Skaanes' uredde ledelse har opprettet et varig samarbeid på tvers av landegrensene. I løpet av de ti siste årene har det vært arrangert flere utvekslingsopphold for teaterarbeidere i Bergen og Kabul, og Skaanes har selv besøkt Kabul flere ganger.

BERNHARD RAMSTAD (FØDT 29.12.1946)

I likhet med Skaanes startet Bernhard Ramstad sin karriere som elev ved Trøndelag Teater. Her ble han senere ansatt, fra 1968 til 1970. Så bar det til Nationaltheatret, før han i 1972 flyttet til Tromsø.

I fem år ble Ramstad en viktig drivkraft ved det allmøtestyrte Hålogaland Teater. Han hadde blant annet sentrale roller i Det e hær æ høre tel og Vor rett vi tar. Etter engasjementer ved Telemark Teater og Trøndelag Teater, vendte han i 1986 nordover igjen, for å bli Hålogaland Teaters første teatersjef. Samme år mottok han også glimrende kritikker for sin skuespillerinnsats i Heartbreak Hotel.

Fra 1990 har Ramstad vært ansatt ved Det Norske Teatret, der han har spilt flere ledende roller. I 1994 ble han valgt til leder av Norsk Skuespillerforbund, en stilling han hadde frem til 2000. På dette tidspunktet var bransjen i stor utvikling. Ramstad visste å foreta de nødvendige fagpolitiske og organisatoriske grep for å styrke forbundet: En ny, administrativ stilling ble opprettet og Faglig forum, forløperen til Norsk Skuespillersenter, ble startet.

Ramstad har også vært dekan ved Statens Teaterhøgskole, og han har spilt i flere film- og fjernsynsproduksjoner, blant annet Under en steinhimmel (1974). For yngre seere har han blitt kjent som Kalle i NRK-serien Kalle og Molo.

OPPSTART FOR SKUESPILLER- OG DANSERALLIANSEN

Skuespiller- og danseralliansen ansatte i desember 10 dansere og 10 skuespillere for to år. De nyansatte kunstnerne i alliansen var samlet første gang torsdag 13. desember 2012, og fikk besøk av blant andre statssekretær Kjersti Stenseng fra Kulturdepartementet.

Bildet, bak f.v: Gry Kipperberg, Line Tørmoen, Pia Elton Hammer, Guro Nagelhus Schia, Hanne Dieserud, Torunn Robstad, Ulla Marie Broch, Duc Mai-The, Gard Bjørnstjerne Eidsvold og statssekretær Kjersti Stenseng. Foran: Jeanne Bøe, Kristianne Mo, Silje Breivik, Anne Elisabeth Kokkinn, Suzie Davies, Marika Enstad. Foto: Ida W

VI GRATULERER!

Ragnar Holen som fylte 80 år 25. januar
 Sissel Sellæg som fylte 85 år 10. februar
 Torgeir Fonnliid som fylte 70 år 21. febr.
 Berit Kullander som fyller 75 år 23. mars
 Anna Lisa Ruud som fyller 80 år 30. mars
 Arne Jacobsen som fyller 80 år 1. april
 Jan Hårstad som fyller 70 år 23. april

Nils Sletta som fyller 70 år 23. april
 Kaare Kroppan som fyller 80 år 25. april
 Sidsel Ryen som fyller 70 år 29. april
 Bjørn Sothberg som fyller 75 år 2. mai
 Grethe Ørbeck som fyller 70 år 2. mai
 Sigrun Enge som fyller 75 år 18. mai

AVTALESIDER

Alle skuespillerforbundets tariff- og bransjeavtaler ligger tilgjengelig på våre nettsider:

www.skuespillerforbund.no

FORTJENESTEMEDALJE TIL RAGNHILD VANNEBO

Ragnhild Vannebo mottok i september Kongens fortjenestemedalje. Utmerkelsen tildeles den som har gjort en «pionerinnats eller annen spesiell innsats av særlig samfunnsgagnlig natur innen områder som kunst, kultur, vitenskap, næringsliv, sosialt og humanitært arbeid», og Vannebo mottar medaljen for sin mangeårige innsats i drama- og teatermiljøet i Nord-Trøndelag.

Vannebo deltar i en seremoni ved slottet den 18. mars. Klokken 18 samme dag framfører hun og saksofonist John Pål Inderberg Tale på trane i Skuespillersenteret i Welhavens gate 1. Den nye monologen er basert på Olav Duuns Medmennesketriologi. Fri inngang!

Foto: Liv M. Idsø, Namdalsavisa.

SØK I SKUESPILLERKATALOGEN

Vi minner om at alle medlemmer som har behov for å ansette eller søke etter andre skuespillere kan få to dagers gratis tilgang til søk i Skuespillerkatalogen. Kontakt [inger.karin\(at\)skuespillerforbund.no](mailto:inger.karin@skuespillerforbund.no)

GENERALFORSAMLING 2013

Norsk Skuespillerforbunds generalforsamling 2013 avholdes 26. mai kl.13.00-18.00 i Welhavens gate 1, Oslo

Se skuespillerforbund.no for innledere og fullstendig program.

Innkalling sendes kretsene i god tid. Hver krets kan stille med et gitt antall representanter.

Påmelding til nsf@skuespillerforbund.no

DOKUMENTARTEATER

HATS i samarbeid med Radart arrangerer seminar og kurs i dokumentarteater: 2.-5. mai i Tromsø.

Seminaret og kurset Når Kunsten Snylter på Sannheten vil se nærmere på begrepet dokumentarisme i scenekunsten i dag, skape større refleksjon omkring bruken av dokumentarisk materiale, diskutere etiske problemstillinger og se på hvilke forventninger som kan ligge i begrepet -både for utøver og publikum: Hvor dokumentarisk er dokumentarisk?

Pia Maria Roll holder kurs for scenekunstnere 4.-5. mai. I tillegg arrangeres gratis seminar 2. og 3. mai.

Mer informasjon og påmelding på www.hats.no

PRAKTISK-PEDAGOGISK?

Er du skuespiller som ønsker formell undervisningskompetanse?

Kunsthøgskolen i Oslo tilbyr praktispedagogisk utdanning i teater (PPU). Studiet er en ettårig videreutdanning (60 studiepoeng) for skuespillere og regissører, som kvalifiserer til læreryrket. Søknadsfrist er 1. april.

Les mer og søk på khio.no

VEDERLAGSFONDETS REISESTIPEND

Norsk Skuespillerforbund forvalter kollektivt kabelvederlag utbetalt gjennom organisasjonen NORWACO (se side 11). Styret i vederlagsfondet har bestemt at 300 000,- av disse pengene skal gå til reisestipend til skuespillere. Det forutsettes at søker har vært aktiv i film- og tv-produksjoner. Søknadsskjema kan lastes ned på www.skuespillerforbund.no eller tilsendes ved forespørsel.

Søknadsfrist: 1. (2.) april 2013.

NORSK SKUESPILLERFORBUNDS FOND FOR FRILANSERE

Norsk Skuespillerforbunds Fond for frilansere yter støtte til nye produksjoner med frilansmedlemmer av forbundet. Søknaden skal inneholde:

- Beskrivelse av produksjon/prosjekt
- Oversikt over medvirkende
- Budsjett med forventede inntekter og utgifter
- Opplysninger om annen økonomisk støtte

Bruk søknadsskjema under www.skuespillerforbund.no/veiledning/stipender

Søknad skal være NSF i hende før premiere/lanseringsdato for prosjektet.

Neste søknadsfrist: 1. april 2013

FOND FOR UTØVENDE KUNSTNERE:

Fond for utøvende kunstners prosjektstøtteordning (til avlønning av kunstnere på scenen, underskuddsstøtte, kurs/seminarvirksomhet, debutstøtte og støtte til innspillinger) har søknadsfrist 15. mars. Det har også Fond for utøvende kunstners reise- og videreutdanningsstipend til utøvende kunstnere.

Det skal benyttes elektronisk søknadsskjema til begge støtteordninger. Les mer og søk på www.ffuk.no

Neste søknadsfrist: 15. mars 2013

Nærmere 80 prosent av norske skuespillere er bosatt i det sentrale Osloområdet. Men det finnes selvfølgelig også mange scenekunstnere som i høyeste grad er aktive andre steder i landet – noen ganger på steder du kanskje ikke hadde forventet å finne teater. På denne siden presenterer vi noen av dem.

AV IDA WILLASSEN

GJØR DET SJØL

Det nytter lite å klage over at ting er som de er. Gjør noe med det, er Jeanne Bøes motto. Med en krakk og en flaske har hun turnert verden rundt. Men basen er i Siljan.

Da Skuespiller- og danseralliansen ansatte sine 10 skuespillere, var det kun ett navn på lista med adresse utenfor de to største byene. Jeanne Bø fra Siljan i Telemark har i elleve år drevet sitt eget kompani fra Siljan i Telemark.

FØRSTEMANN PÅ ALRA

Jeanne gikk ut fra engelske Academy of Live and Recorded Arts i 1992 – som første norske student noensinne.

– Jeg tenkte det måtte være kjempeinteressant å studere i utlandet, og få språket som en ekstra bonus. Så jeg søkte ikke på noen av de norske skolene. Det var et veldig bevisst valg. Men jeg var ikke forberedt på at det skulle være så vanskelig å komme hjem til en bransje der ingen visste hvem du var.

Men Jeanne fikk jobb. Først i musikal ved Rjukan, der kjæresten bodde, og så ved Nordland Teater. Etter et års engasjement, fikk hun fast stilling.

– Da fikk jeg nok litt hetta, innrømmer arbeidsjernet fra Telemark.

FORPLIKTENDE HEIAGJENG

Hun var i tvil om hvorvidt en fast stilling virkelig var noe for henne, og hun lengtet hjem til huset hun kjøpte like etter fullført utdanning. Så da hun i 1997 fikk tilbud om kontrakt ved Teater Ibsen, vendte hun nesen hjemover. I 2000 skrev og satte hun opp det lokalhistoriske spelet Maren Gulliksdatter med profesjonelle og amatører hjemme i Siljan. Det resulterte

blant annet i Siljans kulturpris, og Telemark fylkes kunstnerstipend. Nå settes spelet opp hvert tredje år.

– Fordelen ved å bo på et mindre sted, er at man blir fort kjent med folk. Etter hvert får du en krets rundt deg som har trua på deg og det du gjør, som vet at du er profesjonell og ordentlig. Den lille heiagjengen, den er vanvittig viktig. Det forplikter, men det er veldig moro også, sier Jeanne.

BUKKERITT PÅ BENSINSTASJON

Hun startet sitt eget kompani, Bøes film og teater i 2002, og har etablert seg som dramatiker og skuespiller med egen forkjærlighet for monologforestillinger: Peer Gynt, Hedda Gabler og Karen Blixen er blant rolleskikkelsene hun har gitt liv til.

– Jeg har med en krakk og ei vannflaske, så er jeg klar for verden, sier hun enkelt.

En rask titt på cv'en avslører at Bø har jobbet mye utenfor Siljan de siste ti år, blant annet på Svalbard, i Italia, Tyskland, USA og Dubai(!).

– Plutselig stod jeg i et privat 50-års lag og skulle spille for masse sjeiker og Odd Karsten Tveit. Jubilanten var norsk og eier en landsby utenfor Bashra.

– Det virker som du er flink til å knytte kontakter?

– Når man er norsk, og til og med fra Telemark, er det akkurat som man tiltrekker seg en viss type folk i alle fall i USA. Under forrige tur til USA hadde vi fire dager fri og valgte å kjøre fra Los Angeles til Las Vegas. På vei gjennom ørkenen stoppet vi på den eneste bensinstasjonen i mils omkrets. Det viste seg at innehaverne var blodfans av Grieg og Ibsen, så da de hørte at jeg var norsk skuespiller på turné med Peer Gynt, ble de helt ville. Det endte med at jeg måtte dra Bukkerittet der og da, inne på stasjonen.

MODEN FILMKARRIERE

– Du har mottatt flere stipender, blant annet Telemark fylkes kulturpris, etableringsstipend som dramatiker og arbeidssstipend som skuespiller. Hvor mye har det betydd for arbeidet ditt?

FAKTA

Siljan er en del av Grenlandsområdet i Telemark. Tettstedet Siljan som tidligere het Slemdal har rundt 1200 innbyggere, men hadde i 2011 størst prosentmessig vekst av alle tettsteder i Norge, med 26% økning i folketallet. Siljan har flere ganger blitt kåret til Telemarks beste bokommune og var i følge kommunebarometeret 2012 nest beste kommune i landet. Kilde: Wikipedia

Jeanne Bø driver Bøes film og teater fra Siljan i Telemark. Foto: Bernt S Andersen

- Det har vært alfa og omega. Det hadde vært veldig vanskelig å gjennomføre prosjekter uten. Billetinntektene drar inn noe, men jeg er opptatt av at alle profesjonelle medvirkende i mine prosjekter skal ha betalt. Og forarbeidet tar lang tid. Man skal skrive stykket, finne penger, og legge turné. Jeg jobber flere måneder for en måneds turné. Så det er godt at monologene mine ikke blir ferdig spilt, men kan tas opp igjen.

LEVENDE SOM FRILANSER

Distriktslivets eneste ulempe, er i følge Bø manglende tilgang til filmjobber.

- Når man ikke bor i kvartalet bortenfor, har jeg inntrykk av at man fort blir glemte av castingselskapene. Også er det dette med at kvinnerollene blir færre etter hvert som man blir eldre. Men da må vi kvinner gjøre noe med det. Vi har kun den makten vi gir oss selv. Liker jeg ikke hvordan ting er rundt meg, så handler jeg, i stedet for å snakke så mye. Gjør noe med

det, da, tenker jeg.

Selv satte hun seg fore å bli skuespillerinnen som kom inn i filmbransjen etter fylte førti, og tok en filmutdanning selv.

- Nå har jeg fått kontakt med en dyktig produsent og er i gang med en dokumentar rundt stemmerettsjubileet, der jeg er manusforfatter og produsent. I tillegg fikk jeg rolle i en novellefilm som skal spilles inn senere i år. Og så har jeg to andre filmprosjekt, som spilles inn neste år.

- Det høres enkelt ut når du forteller om det?

- Det er beinhard jobbing. Men jeg har aldri angret på at jeg valgte å drive for meg selv. Det er varierte arbeidsoppgaver, jeg har kunnet lage en arbeidsplass rundt meg selv. Alt jeg legger ned av arbeid kommer tilbake til meg og mine. Jeg setter også veldig pris på muligheten til selv å velge hvem jeg vil jobbe sammen med. Som frilanser vet du aldri hva som kommer rundt neste sving, og for meg passer det perfekt. Jeg trenger den spenningen for å føle meg levende.

FLERE ARBEIDSSTIPEND

- Hvilke politiske grep tenker du kunne lettet arbeidsforholdene for scenekunstnere som ønsker å jobbe utenfor de største byene?

- Jeg tenker at det er vanvittig tøft for de scenekunstnerne som bor i byen, jeg. Når jeg snakker med kolleger og venner i Oslo, føler jeg at de lever i en annen verden. Alle mine forestillinger har vært mer eller mindre fullfinansiert, noe som jo er helt utrolig. At jeg nå har fått plass i Skuespiller- og danseralliansen gir meg muligheten til å fortsette som jeg har gjort. Men jeg kunne ikke overlevd ved bare å jobbe som skuespiller, og bare i Siljan. Det er viktig at man har et kulturtilbud, også utenfor byene. Derfor skulle jeg ønske man hadde flere arbeidsstipend, for det er det mange som hadde gjort god bruk av.

- Teater og film er mye mer enn et fag, det er en lidenskap. Og enten er man født med dette genet eller ikke. Det tror jeg på.

«Vi er rasende over denne oppførselen. Folk må forstå hva som er rett og galt. Å stjele materiale over nett på denne måten er en trussel mot økonomier over hele verden. Vi må reagere og vil derfor saksøke dem for brudd på opphavsretten»

Talsmann for Pirate Bay om at finske CIAPC har kopiert designen på deres nettside.

Torrentfreak.com

REPLIKKEN

«Tobias Santelmann vil hevne seg på Haneke ved å laste ned Amour ulovlig, og ikke se den.»

Odd Magnus Williamson demonstrerer Kon Tiki-skuespillernes gode sportsånd etter Oscar-utdelingen.

Twitter

«Oslos kulturpolitikeres uttalelser til pressen i forbindelse med Oslo Nye Teaters fremtid vitner ikke om dyptgående innsikt i feltet de skal bestemme over. [...] mon tro om ikke det klokeste politikerne kan foreta seg, er å utsette hele saken til de har skaffet seg rimelig gode kunnskaper om scenekunstfeltet.»

Ida Lou Larsen, 28.02.13

Scenekunst.no

SAGT SIDEN SIST

